

connexions

El sector primari avui: dades, ocupació i reptes

vista prèvia >

El sector primari estructura el país socialment i territorialment. Malgrat que no és el més rellevant en relació amb el PIB, la seva incidència en la configuració del país és clau. Actualment afronta reptes cabdals, des del relleu generacional, el despoblament, l'adaptació a les noves tecnologies o la necessitat d'uns preus dignes que facin viables les explotacions. Aquest article planteja una panoràmica del moment actual per assenyalar els reptes que té el sector per als propers anys.

Oriol Anson Fradera

Membre de la Sectorial d'Agricultura, Ramaderia i Pesca d'Esquerra Republicana

@oriolanson

El sector agrari, que inclou les activitats agrícoles i ramaderes, constitueix un dels pilars estratègics de l'economia del nostre país. Tot i que representa un pes relativament modest en el conjunt del Producte Interior Brut (PIB), el seu impacte s'estén més enllà de les xifres macroeconòmiques, ja que, a banda de la funció primordial de producció d'aliments i la seva contribució a la seguretat alimentària, juga un paper clau en l'equilibri i en la gestió sostenible del territori, en la preservació del medi i del patrimoni natural i cultural, factors que el converteixen en un vector clau per a la resiliència i la sostenibilitat del país.

Catalunya disposa d'una estructura agrària diversa: amb una producció agrícola especialitzada en cultius com la fruita dolça, la vinya, l'olivera, la fruita seca i els cereals; un sector ramader intensiu amb una important presència dels sectors porcí i avícola i boví de llet i de carn; i un sector extensiu, amb les vaques d'ida i sector oví i cabrum, de dimensions més reduïdes, però que té una importància molt gran en la gestió de les pastures, el sotabosc i dels espais oberts. Aquesta diversitat productiva,

juntament amb una indústria agroalimentària potent i internacionalitzada, configura un sistema agroalimentari integrat que genera valor afegit i capacitat exportadora; que té un impacte multiplicador en l'economia, ja que genera ocupació directa i indirecta, a través de sectors vinculats com la logística i la distribució; i que, a través de la restauració, ha tingut la capacitat de donar valor i identitat al nostre patrimoni gastronòmic reconegut arreu del món per la seva qualitat.

En un món cada cop més globalitzat, on la normalitat coneguda fins ara es veu alterada per fenòmens meteorològics extrems i per crisis sanitàries i geopolítiques, fa que el sector es trobi immers en un procés d'adaptació. L'impacte del canvi climàtic, la pressió sobre els recursos naturals i la biodiversitat, l'envelliment de la població agrària, la volatilitat dels mercats i les exigències creixents en matèria de sostenibilitat i benestar animal plantegen reptes estructurals de gran abast. Alhora, però, la innovació tecnològica, la transició agroecològica, la digitalització i la bioeconomia obren noves oportunitats pel sector i que el país ha de valorar,

ja que disposar d'un sector primari fort i resilient és una garantia de sobirania alimentària i estabilitat.

En definitiva, el sector agrícola i ramader no només és una activitat econòmica vinculada a la producció d'aliments sinó que, en el seu desenvolupament, pot donar resposta als reptes del segle XXI, com són l'equilibri natural dels territoris, la sostenibilitat del planeta que, al final, contribueix al benestar de la societat. Reconèixer-li aquest valor i donar-li suport no és només una qüestió de política agrària, sinó una aposta estratègica per al futur del país.

Dades generals del sector primari a Catalunya

Pes del sector agrari en el PIB

La valoració dels sectors dins l'estructura econòmica té la referència del PIB, però en el cas del sector agrari no se'l pot valorar només des d'aquest punt de vista, perquè ofereix externalitats positives com són l'equilibri territorial i social, la seguretat alimentària —amb la producció d'aliments segurs i de qualitat—,

La baixa rendibilitat i la competència per l'ús del sòl dificulten l'entrada de nous professionals i en limiten la capacitat d'innovació i digitalització

el manteniment del paisatge i del mosaic agroforestal —com a eina imprescindible per a la prevenció d'incendis— i la conservació del patrimoni natural, externalitats que contribueixen decisivament al benestar col·lectiu, com exemplifica l'interès que desperta la floració dels fruiters cada primavera.

Les dades del PIB de Catalunya del 2024 mostren una estructura econòmica fortament vinculada al sector terciari, amb un predomini clar del sector serveis, amb el turisme el comerç i la restauració al capdavant que aporta el 69,10% del PIB, i que dona la imatge de quin és el model econòmic imperant en el nostre país.

El sector agrari, amb un valor del PIB equivalent al 0,83% del total, presenta un pes molt reduït dins l'economia catalana, tot i que la seva importància estratègica és molt superior al que reflecteixen les magnituds macroeconòmiques. Aquesta proporció, inferior a l'1%, és coherent amb les economies avançades i altament urbanitzades com són Alemanya (0,91%), els EUA (0,83%) i el Regne Unit (0,55%), però que contrasta amb altres estats com l'Estat espanyol

(2,75%), França (1,30%), Països Baixos (1,73%) i Polònia (10,94%).¹

Aquesta baixa contribució al PIB s'explica pel poc valor afegit que generen les produccions agràries, ja que principalment són productes bàsics i poc transformats, el que ha fet que les empreses hagin de diversificar les seves produccions per assegurar-ne la viabilitat, combinant l'agricultura i la ramaderia, i aquest és un punt clau per al creixement del sector ramader a Catalunya.

En canvi, quan s'analitza la globalitat de la cadena agroalimentària, que inclou a més a més de la producció primària, la transformació, la distribució, la logística i el valor de les marques, la seva contribució al PIB de Catalunya és del 19% i ocupa directament 175.600 treballadors.²

Aquesta importància dins l'economia del país posa en valor la dualitat del sector agrari, en el rol de productor d'aliments, sans, bons, segurs, de

qualitat i de proximitat, i de proveïdor essencial de matèries primeres per a la indústria.

Tot i la importància econòmica de la cadena agroalimentària, presenta un punt feble, ja que sovint no garanteix preus justos per als productors, que són la baula més feble, cosa que els situa al límit de la rendibilitat i amenaça la continuïtat de les explotacions, moltes d'elles de base familiar, històricament arrelades al territori i responsables de la seva gestió. Aquesta situació dificulta l'entrada de nous professionals, cosa que no facilita el relleu generacional i, per tant, és una causa de l'envel·liment del sector. També en limita la capacitat d'inversió, d'innovació i de digitalització, fet que dificulta la resiliència davant fenòmens com el canvi climàtic i crea les condicions per a la substitució de les explotacions de base familiar, ja que facilita l'entrada de capitals i empreses amb gran capacitat d'inversió i d'aplicació d'economies d'escala, que acceleren la concentració de terres i produccions, amb el risc de despersonaltzar un sector que ha estat i que ha de continuar estant estretament connectat al territori, perquè és qui

1 EXPANSION, «UE - Unión Europea»; GRUPO BANCO MUNDIAL, «Agricultura, valor agregado (UMN a precios actuales)».

2 PROMOTORA DELS ALIMENTS CATALANS, «El sector de la Catalunya agroalimentària».

S'ha de posar en valor la dualitat del sector agrari en el rol de productor d'aliments, sans, bons, segurs de qualitat i de proximitat i el de proveïdor essencial de matèries primeres per a la indústria alimentària

històricament l'ha cuidat. Per tant, és imprescindible equilibrar la cadena agroalimentària, repartir els marges de manera equitativa entre totes les baules per no perdre capacitat productiva, explotacions de base familiar i per incentivar el relleu generacional.

Per això, les polítiques públiques orientades a reforçar la competitivitat, la sostenibilitat i el relleu generacional són essencials per assegurar la continuïtat i la contribució futura de la producció d'aliments i la gestió del país i el seu desenvolupament.

Producció final agrària. Renda agrària

En el sector agrari català té més pes el sector ramader que l'agrícola, al revés del que passa a l'Estat espanyol. Una explicació d'aquesta diferència és que Catalunya no té les grans extensions de terra cultivable que hi ha a altres territoris de l'Estat espanyol i això ha fet créixer una ramaderia que permet completar la renda agrària de les explotacions catalanes, que amb el pas dels anys s'ha consolidat com a producció principal. En canvi, l'Estat espanyol

disposa de grans superfícies de cultius extensius —cereals, olivera, vinya—, que incrementen el pes de la producció agrícola en la seva Producció Final Agrària (PFA).

I és aquesta diferència la que fa necessari que les polítiques que s'han de d'establir per donar suport al sector no es facin des de Madrid, perquè fer-les des del centralisme espanyol és assegurar que no responguin a l'interès del sector a Catalunya.

Per altra banda, aquesta estructura productiva planteja diferents problemes. Un d'ells, estructural, és la dependència de la importació de cereals i soja per a l'alimentació animal, fruit de la poca superfície agrària de la que es disposa, fet que el fa vulnerable davant la inestabilitat i la volatilitat dels mercats internacionals, afectats per factors climàtics i geopolítics. Un altre és l'ambiental, generat per les dejeccions ramaderes, que en determinades zones han causat contaminació d'aqüífers i que s'han de gestionar. Amb tot, el sector hi està molt sensibilitzat i està impulsant solucions com el biogàs, que permet tractar dejeccions i generar energia renovable, una via especial-

ment rellevant en el context actual de crisi climàtica i energètica. I, per fer front a aquests reptes, és necessari poder prendre les decisions des de la proximitat.

Al 2023 la PFA a Catalunya és de 6.428,42 milions d'euros, i té la seva part més important en el sector ramader, amb 4.269,29 milions al 2023, que representa un 66,41% del total.

Destaquen, en l'àmbit de la producció animal, el sector porcí —2.534,45 milions d'euros—, el sector de l'aviram —657,85 milions d'euros— i la producció de llet —420,96 milions d'euros.

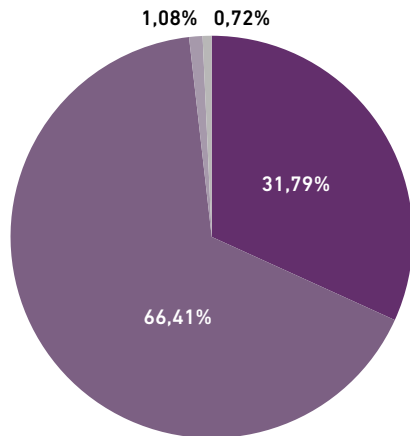
Pel que fa al sector agrícola, la seva aportació a la PFA és de 2.043,34 milions d'euros, que representa un 31,79% del total. Dins de la producció vegetal, en destaquen la fruita —756,39 milions d'euros—, les hortalisses —575,20 milions d'euros—, les plantes farratgeres —325,23 milions d'euros— i els cereals —200,96 milions d'euros.

En el mateix any la PFA de l'Estat espanyol és de 66.701,43 milions d'euros i, al contrari del que passa a Catalunya, la part més important correspon a la producció vegetal, amb

A la demarcació de Girona el conreu llenyós més estès és l'olivera

Gràfic 1

PFA a Catalunya per sectors, 2023 (%)

- Producció vegetal
- Producció animal
- Producció de serveis
- Activitats secundàries no agràries no separables de serveis

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del MINISTERIO AGRICULTURA, PESCA Y ALIMENTACIÓN.

36.904,47 milions d'euros (55,33%) i en la qual destaquen el sector de les hortalisses —13.436,71 milions d'euros—, la fruita —11.715,02 milions d'euros—, les plantes farratgeres —3.078,81 milions d'euros—, l'oli d'oliva — 2.510,78 milions d'euros—, els cereals —2.860,00 milions d'euros— i el vi —1.128,35 milions d'euros.

Pel que fa al sector ramader, la seva aportació a la PFA és de 28.168,03 M€ (42,26%) entre els quals destaquen el sector porcí —11.646,30 milions d'euros—, el boví —4.033,02 milions d'euros—, les aus —3.345,16 milions— i l'oví i cabrum —1.181,48 milions d'euros.

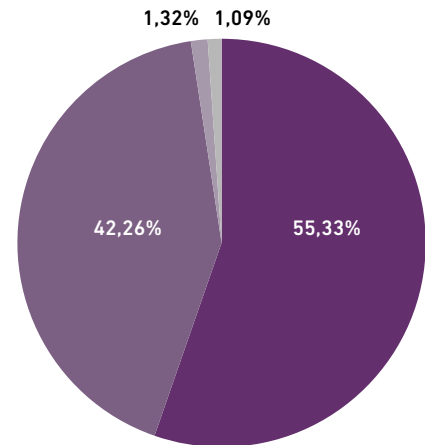
Dades de producció i superfícies

D'acord amb les dades disponibles³ a Catalunya l'evolució de la superfície de conreu entre el 2002 i el 2023 ha seguit una tendència decreixent: de 918.235 hectàrees al 2002 a 824.986 al 2023, amb una pèrdua de 93.249 hectàrees, que correspon a un descens del 10,16%. Aquest impacte es produeix a les superfícies de secà, amb una pèrdua de 99.392 hectàrees (-15,08%), descens que es veu lleugerament compensat per l'augment de la superfície de regadiu en 6.143 hectàrees (+2,37%). En canvi s'observa com la superfície forestal ha augmentat en 142.426 hectàrees

³ DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ, «Distribució general de la superfície de Catalunya».

Gràfic 2

PFA a l'Estat espanyol per sectors, 2023 (%)

- Producció vegetal
- Producció animal
- Producció de serveis
- Activitats secundàries no agràries no separables de serveis

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del MINISTERIO AGRICULTURA, PESCA Y ALIMENTACIÓN.

es (+7,50%) fruit, en gran part, de l'abandonament de les terres de conreu de secà.

Aquest procés d'abandonament agrari té implicacions directes en la pèrdua de la capacitat productiva d'aliments, però també en la pèrdua

Cal tenir en compte que Catalunya disposa d'una superfície agrària útil de 0,11 ha/habitant (2020), valor que es situa per sota la del conjunt de la UE-27

Taula 1
Distribució de la superfície a Catalunya, 2023

	Superfície	%
Superfície forestal	2.042.017 ha	63,59%
Sense vegetació	125.720 ha	3,92%
Superfície conreu	824.986 ha	25,69%
Secà	559.804 ha	67,86%
Regadiu	265.182 ha	32,14%
Urbanitzat	218.487 ha	6,80%
Suma	3.211.210 ha	100,00%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ.

de mosaic agroforestal, amb el consegüent augment del risc d'incendis i la degradació del paisatge rural. Per això, és imprescindible protegir el sòl agrari, recuperar terres abandonades i ampliar el regadiu allà on sigui sostenible i estratègic.

Cal tenir en compte que Catalunya disposa d'una superfície agrària útil de 0,11 ha/habitant, amb dades del 2020, valor que es situa per sota la del conjunt de la UE-27 —0,35 ha SAU/Habitant— i del món —0,18 ha SAU/Habitant.

En la situació de canvi climàtic, aquesta distribució de la superfície fa que s'hagin de plantejar dos objectius ineludibles: en primer lloc, l'increment de la superfície de regadiu per assegurar les collites, la producció d'aliments, evitar l'abandonament de terres conreu i per mantenir la gestió del territori; i, en segon lloc, la necessitat de recuperar terres de conreu per generar, en algunes zones, el mosaic agroforestal que serveixi per al conreu, per a la prevenció d'incendis i per la millorar la biodiversitat i la salut dels boscos.

Distribució territorial i especialització productiva

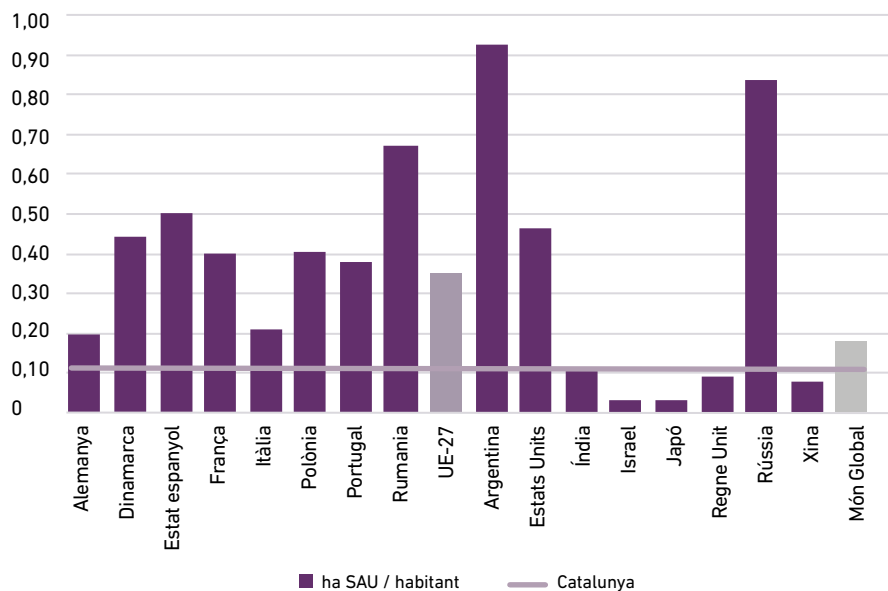
Pel que fa a la distribució dels conreus, a les comarques de l'Alt Pirineu i Aran el conreu llenyós més estès és la fruita seca amb el 57,51%, seguida de l'olivera amb el 28,15% i la vinya amb un 13,47%. El 94,47% de la superfície de conreus llenyosos és de secà i el 5,53% és de regadiu. Pel que fa als conreus herbacis, dominen els conreus farratgers amb un 56,79% i els cereals per a gra amb un 38,53% com a conreus majoritaris. El 78,36% de la superfície de conreus herbacis és de secà i el 21,64% de regadiu.

A la demarcació de Barcelona, el conreu llenyós dominant és la vinya, amb un 87,29% de la superfície productiva, seguida del conreu d'olivera amb un 7,36%. El 97,26% de la superfície de conreus llenyosos és de secà i el 2,74% és de regadiu. En els conreus herbacis, els conreus farratgers són el conreu més estès, amb un 57,23% de la superfície productiva, i els cereals per a gra amb un 35,68%, amb un 5,68% de conreus industrials. El 95,91% de la superfície és de secà i el 4,09% és de regadiu.

A Catalunya l'evolució de la superfície de conreu entre el 2002 i el 2023 ha seguit una tendència decreixent

Gràfic 3

Superfície Agrícola Utilitzada (SAU) per habitant, 2020 (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación 2023.

A la demarcació de Girona el conreu llenyós més estès és l'olivera, amb un 30,04%, seguit de la fruita de llavor amb un 29,72% i de la vinya, amb un 28,55%, i de la fruita seca amb el 10,17% de la superfície productiva. En aquesta demarcació, el 59,54% de superfície dels conreus llenyosos dels conreus són de secà

i el 40,46% és de regadiu. Pel que fa als conreus herbacis, els conreus farratgers ocupen el 47,52% de la superfície productiva, seguida del cereal per a gra amb un 36,27% i un 14,97% de conreus industrials. La superfície es distribueix en un 74,43% de secà i un 25,57% de regadiu.

A la demarcació de Lleida, el conreu llenyós més estès és l'olivera amb un 39,50% de la superfície productiva, seguida de la fruita seca amb un 18,34%, de la fruita de pinyol gros amb un 17,45%, de la fruita de llavor amb un 16,33% i de la vinya amb un 5,41%. En aquesta demarcació la superfície de regadiu per als conreus llenyosos és del 58,59%, mentre que la de secà és del 41,41%. Pel que fa als conreus herbacis, el cereal per a gra ocupa el 69,47% de la superfície productiva seguit dels conreus farratgers amb un 25,29%. La superfície es distribueix en un 57,88% de secà i un 42,12% de regadiu.

A la demarcació de Tarragona, el conreu llenyós més estès és la vinya, amb un 44,62% de la superfície productiva, seguida de la fruita seca amb un 31,11% i l'olivera amb un 23,26%; amb un 71,98% de la superfície pels conreus llenyosos de secà i el 28,02% de regadiu. Pel que fa als conreus herbacis, el cereal per a gra ocupa el 79,74% de la superfície productiva seguit dels conreus farratgers amb un 12,01%. La superfície es distribueix en un 96,93% de secà i un 3,07% de regadiu.

A Catalunya hi ha un total de 23.942 explotacions ramaderes dels sectors del boví de carn i boví de llet, del sector oví i cabrum, del sector porcí, del sector de gallines i pollastres i del sector conills

Taula 2
Explotacions ramaderes a Catalunya, 2023

Sector	Explotacions	%
Gallines i pollastres	6.147	25,67%
Porcí	5.736	23,96%
Boví de carn	5.004	20,90%
Oví	3.013	12,58%
Cabrum	2.452	10,24%
Conills	1.224	5,11%
Boví de llet	366	1,53%
Suma	23.942	100%

Font: Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació. Observatori agroalimentari, rural i ambiental.

A les Terres de l'Ebre, com a conreu llenyós mes estès hi ha l'olivera amb un 58,31%, seguit de la fruita seca amb el 17,51%, la vinya amb el 10,92% i els cítrics amb un 9,67% de la superfície productiva. El 71,62% de la superfície de conreus llenyosos és de secà i el 28,38% és de regadiu. Pel que fa als conreus herbacis, el cereal per a gra, en aquest cas majoritàriament arròs, ocupa el 92,22% de la superfície productiva, seguit dels conreus farratgers que ocupen el 6,85%. La superfície es distribueix en un 11,07% de secà i un 88,93% de regadiu.

Produccions ramaderes

Amb les dades de 2023,⁴ a Catalunya hi ha un total de 23.942 explotacions ramaderes dels sectors del boví de carn (20,90%) i boví de llet (1,53%), del sector oví (12,58%) i cabrum (10,24%), del sector porcí (23,96%), del sector de gallines i pollastres (25,67%) i del sector conills (5,11%).

⁴ DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ, «Fitxes estadístiques del sector ramader».

La distribució de les explotacions ramaderes per demarcació l'encapçala la de Lleida amb 8.045 explotacions (33,60%) seguida de la demarcació de Barcelona amb 7.161 (29,91%), de la demarcació de Girona amb 5.503 (22,98%) i de la de Tarragona amb 3.233 (13,50%).

Sector porcí

D'acord amb l'informe anual del sector porcí del 2023 el cens a Catalunya va ser de 8.061.137 caps, que és el 23,85% del cens de l'Estat espanyol, darrere de l'Aragó, que tenia un 28,44% de la cabana del porcí. El cens a l'Estat espanyol, amb 33.803.040 caps, representa el 25,42% del cens de la UE, seguit per Alemanya amb un 15,96%.

Per distribució territorial, l'any 2023 a la demarcació de Barcelona hi havia 1.986.323 caps (24,64%); a la demarcació de Girona, 830.924 (10,31%); a la demarcació de Lleida, 4.596.730 caps (57,02%) i a la demarcació de Tarragona, 647.160 caps (8,03%).

Pel que fa al sacrifici, durant el 2023 hi va haver Catalunya un total de

Durant el 2023 es van sacrificar a Catalunya un total de 22.058.846 porcs, que representen un 41,63% dels que es van sacrificar a l'Estat espanyol

22.058.846 caps sacrificats, que representa un 41,63% dels que es van sacrificar a l'Estat espanyol (52.989.958 caps).

Pel que fa a l'estructura productiva, cal destacar que és un sector molt integrat, amb acords de col·laboració entre els ramaders i les empreses d'àmbit privat, que ha permès el desplegament de la ramaderia per tot el país i, amb els anys, ha permès desenvolupar una indústria càrnia potent i exportadora.

El sistema d'integració porcina és un model en què una empresa —l'integrador, que pot ser una empresa de pinsos o una indústria càrnia— aporta els animals, el pinso i l'assessorament i la comercialització, mentre que el ramader —l'integrat— aporta la granja i la mà d'obra i és qui gestiona les dejeccions i els residus i, a canvi, rep una remuneració per animal o per kg produït. És el model majoritari a Catalunya, perquè redueix riscos per al ramader i dona estabilitat productiva a la indústria.

En les explotacions d'engreix, la integració es manté molt estable al llarg dels últims anys, amb el voltant del

80% de les explotacions integrades i el 20% d'explotacions no integrades. En canvi, en les explotacions de reproductores, fins al 2021 el règim no integrat es situava al voltant del 75% i la integració en un 25%. A partir del 2022 el règim de tinença canvia i cap a la integració, situant-se en un 55%.

Sector boví de carn i boví de llet

D'acord amb les dades de l'Observatori agroalimentari, rural i ambiental del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació,⁵ a finals de 2023 a Catalunya hi havia 605.950 caps de bestiar boví de carn, dels quals 164.631 eren d'animals de més de 24 mesos, dels quals al votant del 50% són d'aptitud lletera i el 50% d'aptitud de carn. D'animals entre 12 i 24 mesos hi havia 62.593 caps i d'animals de menys de 12 mesos hi havia 378.726 caps.

Per distribució territorial, l'any 2023 a la demarcació de Barcelona hi havia 142.333 caps (23,49%); a la demarcació de Girona, 130.376

(21,52%); a la demarcació de Lleida, 321.426 caps (53,04%) i a la demarcació de Tarragona, 11.815 caps (1,95%).

Pel que fa al sacrifici, al 2023 es van sacrificar a Catalunya un total de 486.361 vedells, que representa un 19,93% dels que es van sacrificar a l'Estat espanyol.

D'acord amb les dades de l'Informe conjuntural del sector boví de llet a Catalunya del 2023⁶ del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, hi havia a Catalunya 71.509 vaques de llet. A la demarcació de Barcelona n'hi havia 18.879 (26,40%); a la demarcació de Girona, 25.613 (35,82%) i a la demarcació de Lleida, 27.017 (37,78%). La cabana de vaques de llet a Catalunya representa el 9,13% de les vaques de llet de l'Estat espanyol (785.965 caps).

La producció de llet va ser de 56.539.759 litres, dels quals el 39,95% correspon a les comarques

⁵ DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ, «Fitxes estadístiques del sector ramader».

⁶ DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ, «Dades conjunturals del sector del boví lleter a Catalunya».

Al 2023 es van sacrificar a Catalunya un total de 930.527 caps, que representa un 10,96% dels que es van sacrificar a l'Estat espanyol

de Lleida—per comarques en destaquen el Segrià (12,23%), l'Alt Urgell (11,29%) i la Noguera (8,96%); el 33,78% correspon a les comarques de Girona, amb el Gironès (10,11%) i l'Alt Empordà (8,20%) com a més significatives, i el 26,26% a les comarques de Barcelona, amb Osona (18,64%) com a més destacada.

Sector oví i cabrum

D'acord amb les dades de l'Observatori agroalimentari, rural i ambiental del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació,⁷ el cens de bestiar oví a Catalunya l'any 2023 era de 413.538 caps.

Per distribució territorial, a la demarcació de Barcelona hi havia el 2023 103.490 caps (25,03%); a la demarcació de Girona, 86.367 caps (20,88%); a la demarcació de Lleida, 172.708 caps (41,76%) i a la demarcació de Tarragona, 50.972 caps (12,33%).

Pel que fa al sacrifici, al 2023 es van sacrificar a Catalunya un total

7 DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ, «Fitxes estadístiques del sector ramader».

de 930.527 caps, que representa un 10,96% dels que es van sacrificar a l'Estat espanyol.

D'acord amb les dades de l'Observatori agroalimentari, rural i ambiental del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació,⁸ el cens de bestiar cabrum a Catalunya l'any 2023 era de 66.522 caps.

Per distribució territorial, a la demarcació de Barcelona hi ha 19.341 caps (29,07%); a la demarcació de Girona, 10.494 (15,78%); a la demarcació de Lleida, 21.920 caps (32,95%) i 14.767 a la demarcació de Tarragona, (22,20%).

Pel que fa als sacrificis, al 2023 el número de caps sacrificats a Catalunya va ser de 70.034 caps, 6,08% dels sacrificis de l'Estat espanyol.

Sector de l'aviram —gallines i pollastres—

D'acord amb les dades de l'Observatori agroalimentari, rural i ambiental del Departament d'Agricultura,

8 Ibidem.

Ramaderia, Pesca i Alimentació,⁹ el cens de gallines ponedores a Catalunya, l'any 2023, era de 4.074.456.

Per distribució territorial, a la demarcació de Barcelona hi ha 332.596 unitats (8,16%); a la demarcació de Girona, 365.271 unitats (8,96%); a la demarcació de Lleida, 1.926.388 unitats (47,28%) i a la demarcació de Tarragona, 1.450.201 unitats (35,59%).

D'acord amb les dades actuals,¹⁰ el cens de pollastres d'engreix a Catalunya era l'any 2023 de 23.719.573 unitats el 2023 (+12,65%).

Per distribució territorial, a la demarcació de Barcelona, 3.526.719 unitats (14,87%); a la demarcació de Girona, 2.699.669 unitats (11,38%); a la demarcació de Lleida, 11.769.974 unitats (49,62%) i a la demarcació de Tarragona, 5.723.211 unitats (24,13%).

Pel que fa als sacrificis, al 2023 el número d'unitats sacrificades a Catalunya va ser de 154.778.000,

9 DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ, «Fitxes estadístiques del sector ramader».

10 Ibidem.

El cens de conills a Catalunya es va reduir en un 58,48% entre el 2013 i el 2023, de 1.813.631 unitats a 752.937 unitats

el 20,72% dels sacrificis de l'Estat espanyol.

Sector del conill

El cens de conills a Catalunya¹¹ l'any 2023 era de 752.937 unitats.

Per distribució territorial, hi ha a la demarcació de Barcelona 307.372 unitats (40,82%); a la demarcació de Girona, 34.273 (4,55%); a la demarcació de Lleida, 197.530 (26,23%) i a la demarcació de Tarragona, 213.762 (28,39%).

Pel que fa al sacrifici, al 2023 es van sacrificar a Catalunya un total de 4.981 conills, que representa un 16,71% dels que es van sacrificar a l'Estat espanyol.

Exportacions de productes agroalimentaris

D'acord amb les dades de l'informe d'exportacions agroalimentàries de Catalunya 2024 publicat per PRO-

DECA, el sector agroalimentari de Catalunya va exportar per valor de 15.727,51 milions d'euros el 2024. Aquesta dada va situar Catalunya al 2024 en una taxa de cobertura del 105,34%, i va superar en gairebé 1,5 punts la de 2023, que representa el 21,19% del total de les exportacions agroalimentàries de l'Estat.

Seguint la tendència del 2023, Catalunya aposta per incrementar a mercats més estables i propers, amb l'augment del pes de les exportacions a la UE, que actualment representen el 63,66%, amb un increment significatiu respecte al 55,85% del 2022, amb França com a primer país receptor seguit d'Itàlia, Portugal i Alemanya; seguits de fora de la UE pel Regne Unit i la Xina.

Fora del mercat europeu, en destaquen els creixements a Amèrica del Nord (+21,95%), Amèrica Llatina (+7,41%) i l'Europa extracomunitària (+10,42%).

El sector carni representa un 32,36% de les exportacions, de les quals el porcí abasta el 59,65%. Els principals mercats de destí del sector carni

són: França (16,82%), Itàlia (9,63%), la Xina (9,56%), Japó (6,90%), Portugal (4,36%) i Polònia (4,31%).

El sector dels olis vegetals creix un 13,29%, un valor que els situa com a tercer sector exportador per davant de la fruita i l'horta. L'oli d'olivarepresenta el 62,62% del valor exportat.

El sector de la fruita i horta assoleix un increment del valor del 3,59% i del 5,76% en volum respectivament en comparació amb el mateix període del 2023. Pel que fa només a la fruita, ha mantingut pràcticament el volum exportat (0,03%), amb un increment considerable en el valor del 2,81%. Pel que fa als principals mercats naturals, creixen: Regne Unit (+18,63%), Polònia (21,22%) i Portugal (+41,06%); i hi destaca un decrement a Itàlia (-12,64%).

El sector del vi i escumosos en el seu conjunt manté pràcticament el valor (-0,35%), combinat amb una reducció del volum exportat del -10,19%. Hi destaquen com a destins els Canadà (+4,40%), EUA (+6,18%) i els Països Baixos (+15,64%) i descensos a Alemanya

11 DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ, «Fitxes estadístiques del sector ramader».

Els escumosos es consoliden com a motor del sector del vi amb el 63,32% del volum del sector

(-31,63%), el Japó (-9,98%) i Suïssa (-23,55%). Els escumosos es consoliden com a motor del sector del vi amb el 63,32% del volum del sector. El cava representa el 83% dels escumosos en volum, amb més del 52% del volum exportat.

Pel que fa a les importacions, d'acord amb les dades de l'IDESCAT,¹² el 2023 Catalunya va importar en productes pel sector primari —agricultura, ramaderia— per un import al voltant de 12 milions de tones de cereals en gra, farratges, llavors, residus i tortós per a pinsos, directament lligats al pes del model ramader intensiu, especialment el sector porcí.

Aquestes dades mostren la forta dependència exterior del sistema agroalimentari català, especialment en matèries primeres estratègiques per a alimentació animal, cosa que és una feblesa del sector —tal com ha quedat palès amb la sequera i crisis geopolítiques dels de principis de la dècada de 2020— i que fan que estigui en risc per la

volatilitat que han mostrat els mercats exteriors. Aquesta dependència estructural de matèries primeres importades obliga a reforçar la planificació estratègica del sector ramader en el seu conjunt, especialment en un context de volatilitat global i transició ecològica.

Ocupació i relleu generacional

A Catalunya al 2020 hi havia un total de 105.201 treballadors agraris, dels quals 43.207 eren titulars d'explotacions agràries (41,07%), 22.741 eren familiars del titular (21,62%), 7.096 (6,75%) eren la parella del titular i 39.253 (37,31%) era personal assalariat.¹³

D'acord amb les dades de l'IDESCAT,¹⁴ el total de la població afiliada a la Seguretat Social a Catalunya era de 3.214.634 persones. Per tant, els titulars d'explotació representen l'1,34% del total del cens i la totalitat dels treballadors agraris, per compte

propi i assalariats, que són 105.201 persones, representen el 3,27% de la població afiliada a la Seguretat Social.

Els titulars d'explotació de menys de 25 anys representen el 0,59% del total dels titulars. El 32,94% formen part del grup entre els 25 i els 44 anys. Els titulars de més de 55 anys són un 66,46%. Per tant, és clar que, pel que fa als titulars de les explotacions, és un sector envellit i aquest fet comporta uns reptes majúsculs per al futur del sector.

En el relleu generacional no es pot obviar la necessitat de la incorporació de la dona, no només com a treballadora del sector, sinó en els espais de direcció i de presa de decisions de les empreses agràries.

Però la incorporació de joves al sector topa amb diferents factors que la dificulten. Alguns dels inconvenients a què han de fer front són l'accés a la terra, el cost elevat de les inversions a portar a terme per a la instal·lació, la baixa rendibilitat de l'activitat agrària, les dificultats per accedir al finançament, les dificultats d'accés al mercat per la comercialització de les produccions, el poc prestigi social de

¹² IDESCAT, «Comerç agroalimentari. Importacions. Per productes».

¹³ MINISTERIO AGRICULTURA, PESCA Y ALIMENTACIÓN, «Anuario de estadística 2023».

¹⁴ IDESCAT, «Afiliats a la Seguretat Social. Per sexe i grups d'edat».

S'han de prendre mesures estructurals que facilitin l'accés dels joves a l'activitat agrària i no només basar-la en els ajuts de la PAC

l'activitat agrària i diversos desavantatges territorials en els municipis rurals, que també afavoreixen el despoblament.

La majoria d'aquests problemes no es resolen amb els ajuts establerts en la línia de la incorporació de joves del programa de desenvolupament rural de la PAC, perquè no resolen els problemes amb què es troben els joves en fer la incorporació al sector. Per tant, s'han de prendre mesures estructurals que facilitin l'accés dels joves a l'activitat agrària i no només basar-la en els ajuts de la PAC.

Polítiques i ajuts

Des de la seva creació el 1962, la política agrària comuna ha experimentat una transformació profunda en la manera com distribueix els ajuts al sector agrari. En els seus primers anys, la PAC es basava principalment en mecanismes d'intervenció de mercat i en preus garantits, amb l'objectiu prioritari d'assegurar l'autosuficiència alimentària d'una Europa encara marcada per la postguerra. Aquest sistema, però, va generar excedents

estructurals, alterava el funcionament normal del mercat i generava un cost pressupostari creixent, fet que va evidenciar la necessitat de reformes.

El primer gran punt d'inflexió arriba amb la reforma de 1992, que inicia el pas d'un model basat en el suport als preus cap a un sistema d'ajuts directes a la renda. Es redueixen les mesures d'intervenció dels mercats habilitades fins al moment i apareixen les primeres exigències ambientals. Aquesta reforma obre la porta al desacoblament, és a dir, desvincula els ajuts de la producció efectiva.

Amb l'Agenda 2000, la PAC s'estructura en dos pilars: el primer, dedicat als ajuts directes i a les mesures de mercat; i el segon, orientat al desenvolupament rural. Aquesta divisió consolida la dimensió territorial i ambiental de la política agrària, i hi incorpora mesures de modernització, diversificació i gestió sostenible.

La reforma de 2003 generalitza el desacoblament i vincula els ajuts a la possessió de drets basats en referències històriques. Al mateix

temps, s'estableix la condicionalitat com a requisit central per rebre ajuts, que consisteix en el compliment de normes ambientals, de salut pública i de benestar animal. Aquest model consolida la PAC com una política de suport a la renda i de provisió de béns públics més que no pas com un instrument de foment de la producció.

El manteniment i consolidació del sistema de drets genera greuges comparatius entre productors, ja que la base històrica de referència hi continua present, tot i que amb adaptacions aplicades en les diferents reformes, i això genera distorsions i desigualtats.

De totes maneres, els ajuts directes de la PAC, a través del Fons Europeu Agrícola de Garantia Agrària (FEAGA), aporten anualment a Catalunya al voltant de 295 milions d'euros, que contribueixen que el sector pugui seguir tirant endavant amb l'activitat principal de producció d'aliments i segueixi mantenint i gestionant el territori.

Pel que fa a les mesures de desenvolupament rural —competitivitat de les explotacions agràries, incorporació de joves i mesures agroambientals,

Els canvis que s'han anat aplicant a la PAC en mostren el fracàs, perquè no ha aconseguit complir amb els objectius que es proposava

entre altres—, cofinançades entre la Unió Europea i l'administració catalana, aporten al sector al voltant de 100 milions d'euros l'any.

En tot cas, els canvis que s'han anat aplicant a la PAC mostren que no ha aconseguit complir amb els objectius que es proposava a l'article 39 del TFUE.¹⁵

Segons aquest article, els objectius de la política agrícola comuna són:

a) Incrementar la productivitat agrícola, fomentant el progrés tècnic, assegurant el desenvolupament racional de la producció agrícola, així com la utilització òptima dels factors de producció, en particular, de la mà d'obra.

Aquest objectiu sí que ha aconseguit incrementar la productivitat, però en molts casos ho ha fet de manera poc controlada i ha afectat directament el medi i l'entorn; ha creat afectacions al medi ambient, entre les quals algunes molt difícils de revertir com

la contaminació de les aigües, tot i que s'ha de dir que no ha estat l'únic sector de l'activitat econòmica que hi ha contribuït. Aquest increment s'ha fet sense cap planificació ni ordre, sense valorar-ne prèviament les necessitats ni com es poden cobrir, conscients que no podem produir tot el que mengem.

b) Garantir així un nivell de vida equitatiu a la població agrícola, en especial, mitjançant l'augment de la renda individual dels qui treballen en l'agricultura.

Clarament aquest objectiu no s'ha complert, perquè el sistema d'explotacions familiars va canviant cap a grans concentracions de terra, fons d'inversió i empreses de serveis. Això fa que s'estigui perdent el model d'empresa familiar lligada al territori, que el manté i el gestiona, i que guanyi terreny un model extractiu, que es basa en les economies d'escala i dels guanys immediats.

c) Estabilitzar els mercats.

Les alteracions del mercat, ja sigui per raons geopolítiques, climatològiques o d'especulació, segueixen afectant la

disponibilitat de matèries primeres, amb una gran volatilitat dels preus i, per tant, també afectant directament la viabilitat de les explotacions agràries. Per altra banda, no s'ha aconseguit l'equilibri de la cadena i uns preus justos per als productors.

Les polítiques desenvolupades obliden que el relleu generacional té un punt clau que és la viabilitat econòmica. Mentre els preus siguin baixos i no permetin que el sector es guanyi la vida, el sector no tindrà continuïtat i el seu futur seguirà en entredit. I això no es resol amb ajuts, es resol posant ordre a la cadena.

d) Garantir la seguretat dels proveïments.

Aquest objectiu s'ha complert perquè s'ha garantit, fins avui, l'abastament alimentari a la població.

e) Assegurar al consumidor subministraments a preus raonables. No s'ha aconseguit estabilitzar els mercats pel que fa als preus percebuts pel pagès, fet que no els permet internalitzar els costos, clau per la continuïtat de l'activitat agrària i el relleu generacional.

15 «Tratado de la Unión Europea y Tratado de Funcionamiento de la Unión Europea. Versiones consolidadas. Protocolos. Anexos. Declaraciones anejas al Acta Final de la Conferencia intergubernamental que ha adoptado el Tratado de Lisboa».

La innovació tecnològica i la digitalització ofereixen oportunitats enormes, però també generen desigualtats i barreres d'accés

Conclusions

El sector agrari s'enfronta a grans reptes en els propers anys, i ho ha de fer afrontant una transformació profunda que posarà a prova la seva capacitat d'adaptació i resiliència.

D'una banda, la sostenibilitat ambiental i l'adaptació al canvi climàtic s'han convertit en un eix central i ineludible. La nova situació climàtica, amb sequeres que seran recurrents, l'augment de temperatures, la irregularitat de les pluges i la proliferació de plagues i malalties obliga a replantejar pràctiques productives que havien estat estables durant dècades. L'agricultura ha de reduir emissions, millorar l'eficiència en l'ús de l'aigua i avançar cap a models que facilitin la regeneració dels sòls tot garantint, alhora, la viabilitat econòmica de les explotacions. Aquest equilibri és especialment delicat en territoris mediterranis, on la pressió climàtica és més intensa i els marges productius més estrets.

En paral·lel, la innovació tecnològica i la digitalització ofereixen oportunitats enormes, però també generen

desigualtats i barreres d'accés per l'edat dels usuaris. L'agricultura de precisió, els sistemes d'informació geogràfica, la sensorització, la robòtica o la intel·ligència artificial poden optimitzar recursos, reduir costos i millorar la presa de decisions.

Tanmateix, la seva adopció requereix inversió, formació i una infraestructura digital que no sempre arriba a tots els territoris rurals. El repte no és només incorporar-hi tecnologia, sinó fer-ho d'una manera inclusiva, que no deixi enrere les explotacions petites o familiars.

La competitivitat en uns mercats globals cada vegada més exigents és un altre front obert. Els productors locals han de competir amb importacions sovint més barates, procedents de països amb costos laborals més baixos o normatives ambientals i productives menys estrictes. Alhora, els consumidors demanen productes de qualitat, sostenibles i a preus assequibles. Aquesta situació obliga els productors locals a diferenciar-se, a crear cadenes de valor, a millorar la comercialització i a consolidar estructures cooperatives o d'integració

que permetin guanyar escala sense perdre identitat.

Finalment, el sector ha d'afrontar el repte de trobar un equilibri entre la producció alimentària i la provisió de serveis ecosistèmics. L'agricultura no només produeix aliments: manté paisatges, preserva biodiversitat, fixa població al territori i contribueix a la regulació hídrica i climàtica. Però aquests serveis, essencials per al conjunt de la societat, sovint no són reconeguts ni remunerats. El futur passa per integrar-los en els models de gestió, en les polítiques públiques i en els sistemes de compensació, de manera que la funció productiva i la funció ambiental deixin de competir i es reforcin mútuament.

La capacitat del sector d'adaptar-se a la nova realitat determinarà no només el seu futur, sinó també el de l'alimentació, el territori i el medi ambient del país.

En aquest escenari, la bioeconomia emergeix com una oportunitat real per ampliar la base econòmica del sector a través de la valorització de subproductes i residus per generar nous fluxos d'ingressos a través de

La diversificació i la bioeconomia emergeixen com una oportunitat real per ampliar la base econòmica del sector i reduir la dependència del mercat primari

bioproductes, fertilitzants orgànics o energies renovables; per altra banda, la diversificació cap a activitats complementàries com l'agroturisme, la transformació artesanal, la venda directa o els serveis ambientals ha de permetre reforçar la rendibilitat de les explotacions i crear nous vincles amb el territori i amb els consumidors.

En definitiva, el futur del sector agrari depèn de la seva capacitat de combinar tradició i innovació; i producció, sostenibilitat, economia i territori; de si sap aprofitar les oportunitats que ofereixen la diversificació i la bioeconomia, i de si és capaç d'adaptar-se als nous escenaris climàtics i tecnològics per construir un sector primari resiliència i sostenible per mantenir el seu paper essencial en la producció d'aliments, la gestió del territori i la provisió de serveis ecosistèmics. I per això cal impulsar la innovació i la digitalització de manera inclusiva i crear les condicions per millorar la posició del productor en la cadena de valor, establint polítiques que facilitin l'accés a la terra, la formació i la viabilitat econòmica de les explotacions per garantir el relleu generacional i la

incorporació de la dona als espais de direcció i decisió. Igual d'important és reconèixer i remunerar els serveis ecosistèmics que el sector aporta —des de la conservació del paisatge fins a la regulació hídrica i climàtica— i integrar-los com una aportació intangible del sector a la societat i que, per tant, s'ha de compensar. ■

■ Bibliografia

EXPANSION. «UE - Unión Europea» [en línia]. Disponible: <www.datosmacro.expansion.com>.

DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ. «Distribució general de la superfície de Catalunya» [en línia]. Disponible a: <www.agricultura.gencat.cat>.

DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA I ALIMENTACIÓ. «Fitxes estadístiques del sector ramader» [en línia]. Disponible a: <www.agricultura.gencat.cat>.

GRUPO BANCO MUNDIAL. «Agricultura, valor agregado (UMN a precios actuales)» [en línia]. Disponible: <www.datos.bancomundial.org>.

IDESCAT. «Afiliats a la Seguretat Social. Per sexe i grups d'edat».

PROMOTORA DELS ALIMENTS CATALANS. «El sector de la Catalunya agroalimentària» [en línia]. Disponible a: <www.prodeca.cat>.

IDESCAT. «Comerç agroalimentari. Importacions. Per productes».

IDESCAT. «Afiliats a la Seguretat Social. Per sexe i grups d'edat».

MINISTERIO AGRICULTURA, PESCA Y ALIMENTACIÓN. «Anuario de estadística 2023».

PROMOTORA DELS ALIMENTS CATALANS. «El sector de la Catalunya agroalimentària» [en línia]. Disponible a: <www.prodeca.cat>.

UNIÓ EUROPEA. «Tratado de la Unión Europea y Tratado de Funcionamiento de la Unión

Europea. Versiones consolidadas. Protocolos. Anexos. Declaraciones anejas al Acta Final de la Conferencia intergubernamental que ha adoptado el Tratado de Lisboa» [en línia]. A *DOUE* núm. 83, de 30 de març de 2010. Disponible a: <www.eur-lex.europa.eu>.